

SINTEZĂ

Munca și românii. Percepții, păreri, analize

(Un studiu realizat de Institutul Român pentru Evaluare și Strategie)

Un studiu realizat de BestJobs și dat publicității în octombrie 2009 susține că, în contextul crizei și al creșterii șomajului în România, tot mai mulți angajați sunt nevoiți să lucreze ore suplimentare, mulți dintre ei fără a fi plătiți în plus, pentru a-și putea păstra locul de muncă¹. Situația pare plauzibilă, întrucât înăsprirea condițiilor de pe piața forței de muncă, disponibilizările în masă și contextul economic general neprielnic conduc la o concurență intensă între angajații care se luptă pentru păstrarea locului de muncă, pe un plan, iar pe alt plan între cei aflați în căutarea unui serviciu. În condițiile unei inflații a forței de muncă, angajatorii își permit selectarea mai atentă a personalului, reducerea veniturilor angajaților sau, așa cum este susținut în anumite medii, creșterea cerințelor.

Exagerarea și, cu atât mai mult, generalizarea acestor viziuni sumbre, care pun angajații și angajatorii în poziții diametral opuse, antonimice, congruente cu dihotomia bun – rău, reprezintă o acțiune pripită și cu siguranță periculoasă. Ca fenomene complexe, piața muncii și condițiile angajatului din România, precum și relația angajat - angajator trebuie tratate atent, urmărind mai multe aspecte ale problemei și încercând o abordare, dacă nu holistică, cel puțin documentată corespunzător și ținând cont de mai

¹ Sursa: <http://www.ziare.com/business/joburi/10-22-2009/romanii-nu-sunt-platiti-pentru-orele-lucrate-peste-program-927856>

mulți factori și mai multe unghiuri de analiză. Un raport al European Working Conditions Observatory realizat în 2005 arată că, în România, un cumul de peste 90% dintre angajați declară că nu întâmpină probleme în terminarea activității în timpul programului de lucru². Desigur, între 2005 și 2010 situația s-a schimbat, însă discuțiile pur teoretice, chiar dacă interesante, pot deveni sterile sau chiar să decadă în simple aserțiuni nefundamentate suficient, în lipsa unor date empirice. IRES (Institutul Român pentru Evaluare și Strategie) propune un studiu mai amplu asupra condiției angajatului din România, un studiu care încearcă să surprindă anumite elemente importante în ceea ce privește viața de angajat în România anulului 2010, și care să releve, dincolo de statisticile companiilor, percepțiile angajaților cu privire la anumite aspecte.

În urma incidentului care a avut loc în orima parte a lunii martie, când o femeie în vârstă de 34 de ani a leșinat la locul de muncă, după care a intrat în comă, presa din România s-a inflammat, iar publicațiile abundă de articole legate de acest caz sau, mai general, de situația angajaților. Opinii ale oamenilor de presă și analize cuprinzătoare ale incidentului par să conveargă în punctul în care motivul pentru care femeia ar fi intrat în comă s-ar fi datorat stresului și surmenajului la locul de muncă. În unele articole este de asemenea menționată ideea că în cadrul companiei pentru care era angajată femeia orele suplimentare nu sunt recunoscute și plătite, însă angajații sunt nevoiți să lucreze frecvent peste program. De aici și până la a considera compania vinovată este doar un pas, iar acesta a și fost făcut de către anumite sectoare ale opiniei publice. În acest context, subiectul situației angajaților din România, precum și condițiile oferite de către companii au devenit intens discutate în ultima perioadă, iar tendința este cea de martirizare a angajatului, care este epuizat de volumul și programul de muncă, și de acuzare a angajatorilor, care își exploatează angajații și transformă o relație de muncă în sclavagism capitalist. Desigur, această viziune este exagerată, cu toate că asemenea situații ar putea fi posibile. Astfel, IRES încearcă dezambiguizarea discuției, oferind date culese recent și interpretate obiectiv, descriptiv, fără aserțiuni nefondate.

² Sursa: http://www.eurofound.europa.eu/ewco/surveys/ewcs2005/4ewcs_06_27.htm

Scopul acestui studiu nu este nici de a acuza sau demonta opinia publică, nici de a o valida. În primul rând, Institutul Român pentru Evaluare și Strategie dorește demararea unor discuții și dezbateri pe teme de interes, social relevante și importante, oferind în același timp și materia primă, datele empirice pe marginea cărora discuția să se poată dezvolta.

Angajații din România

Dintre persoanele intervievate, 48% lucrează în sectorul public, iar 50% în mediul privat. Cei mai mulți dintre ei (95%) sunt angajați full time, iar 63% lucrează cu program fix (femeile în mai mare măsură decât bărbații, 71%, comparativ cu 55%). Cei mai mulți dintre angajați (60%) estimează că lucrează, în medie, 8 – 9 ore pe zi, iar 23% își apoximează timpul dedicat activităților de serviciu între 10 și 12 ore, zilnic. Munca bazată pe dead-line nu este foarte răspândită, doar 6% declarând că activitatea lor este structurată în jurul termenelor-limită. Aproximativ câte o treime dintre angajați lucrează cu normă individuală, normă de grup sau nu au munca normată în vreun fel.

Ziua de lucru normală și ziua de lucru prelungită

Cu toate că cei mai mulți își dedică 8 – 9 ore pe zi activităților de serviciu, 66% dintre angajați susțin că lucrează ore suplimentare, dintre care 55% lucrează atât în weekend, cât și în timpul săptămânii, iar un cumul de 47% o fac des sau foarte des. Absolvenții de studii superioare tind să lucreze într-o măsură mai mare decât celelalte categorii în timpul săptămânii, în timp ce persoanele cu studii primare contribuie în mai mare măsură la procentul celor care lucrează mai degrabă în weekend suplimentar. Cele mai disponibile categorii pentru a lucra des și foarte des peste program sunt persoanele de vârstă medie (36 – 50 ani), angajații cu program flexibil și cei care lucrează între 5 și 7 ore în medie pe zi. Cei mai mulți angajați (55%) stau peste program voluntar. Acest lucru este făcut în cea mai mare măsură de către moldoveni (66%) și de către absolvenții de studii superioare (75%). Locuitorii Transilvaniei și ai Banatului îngroașă rândurile celor care stau peste program doar atunci când acest lucru le este

solicitat (33%). Dintre cei care lucrează mai puțin de 8 ore, peste 70% muncesc peste program în mod voluntar.

29% dintre subiecții intervievați declară că lucrează și acasă pentru serviciu. Absolvenții de studii superioare (49%), angajații din sectorul public (34%) și cei care lucrează mai puțin de 8 ore (peste 50%) lucrează în cea mai mare măsură și acasă. Dintre cei care lucrează ore suplimentare, 33% își iau de lucru și la domiciliu. Un cumul de 56% lucrează des sau foarte des acasă. Printre cei cu cele mai mici ponderi printre cei care lucrează acasă foarte des sunt tinerii (14%) și angajații din vestul țării (10%). În schimb, 67% dintre cei care lucrează cu program flexibil lucrează pentru serviciu și de la domiciliu.

62% consideră că munca lor este solicitantă, iar 20% susțin că e foarte solicitantă. Așa cum era de așteptat, ponderea celor care își califică munca drept foarte solicitantă crește proporțional cu numărul de ore lucrate. Cei mai mulți subiecți se consideră, în schimb, extenuați în mică măsură, după o zi normală de lucru (42%). Cei cu studii primare se simt în cea mai mare proporție extenuați în foarte mare măsură (26%). Majoritatea angajaților consideră că munca lor implică o responsabilitate mare sau foarte mare (un cumul de 87%).

Importanța locului de muncă

Dintre angajați, 87% consideră că a avea un loc de muncă este foarte important, iar 11% susțin că e important. Cu toate acestea, serviciul actual este considerat foarte important de doar 73% dintre ei, iar 24% îl consideră doar important. Cei care lucrează 13 – 15 ore pe zi susțin în cea mai mică măsură că serviciul lor este foarte important pentru ei (44%). În același timp, jumătate dintre respondenți consideră că le-ar fi foarte greu să-și găsească un nou loc de muncă în cazul în care ar fi demiși. Tinerii sunt cei mai încrezători, 33% dintre ei considerând că n-ar întâmpina greutăți în găsirea unui job, însă cei cu studii superioare sunt cei mai pesimiști: 69% spun că le-ar fi foarte greu să se reangajeze.

Percepții ale locului de muncă actual

Cei mai mulți români sunt mulțumiți sau foarte mulțumiți de salariul lor (un cumul de 59%), doar 11% declarând că sunt foarte nemulțumiți de veniturile salariale. Relativ la relațiile cu colegii, 91% sunt mulțumiți sau foarte mulțumiți de acestea, iar 8% se raportează la fel față de superiori. Angajații sunt mai mulțumiți de programul de muncă (un total de 85%) decât de volumul de muncă (un total de 78%), de care 20% se declară nemulțumiți. Relativ la serviciul lor actual, doar 6% se consideră nemulțumiți și 1% foarte nemulțumiți de el.

Planuri și posibilități de viitor

Dintre angajați, 15% declară că sunt în momentul de față în căutarea unui nou loc de muncă, o pondere mai mare având-o cei cu studii primare (24%). Mai mult decât dublu (32%) spun că există posibilitatea de a promova pe un post mai bun în cadrul aceleiași companii, însă dintre aceștia 11% consideră că au șanse de 0% de a promova în următorul an, iar 4% dau același procent gândindu-se la șansele de avansare în următorii 5 ani. Cu toate acestea, cei mai mulți își aproximează șansele între 26% și 50% pentru ambele perioade (34% într-un an și 24% în urmării 5 ani). Cei din Transilvania și Banat sunt cei mai optimiști în privința promovării într-o perioadă de 5 ani, 60% dintre aceștia acordându-și șanse de peste 50%.

Păstrarea locului de muncă

41% dintre respondenți sunt îngrijorați sau foarte îngrijorați de posibilitatea pierderii locului de muncă, iar 57% se declară puțin sau deloc îngrijorați de această posibilitate. Cu toate acestea, 63% cunosc persoane care au fost disponibilizate în ultimele 12 luni, iar 30% lucrează în companii care au făcut disponibilizări în aceeași perioadă. Incidența cu persoane care și-au pierdut serviciul sau cu situații asemănătoare pare să fie, astfel, destul de mare.

Legislație și acțiune

Cei mai mulți dintre angajați consideră că legile din domeniul muncii din România nu protejează angajatul (58%) și consideră că acestea nici nu sunt respectate (76%). În eventualitatea în care ar suferi un abuz de orice fel la locul de muncă, cei mai mulți ar depune o plângere la conducerea companiei (35%) sau nu ar face nimic (23%). Disponibilitatea angajaților din România de a acționa ferm în asemenea cazuri pare destul de redusă, doar 16% declarându-se dispuși să se adreseze ITM-ului, respectiv 12% să recurgă la acționarea în instanță a vinovatului sau a companiei.

Situația persoanelor fără loc de muncă

Dintre șomerii, casnicii și levii sau studenții fără loc de muncă intervievați, aproape jumătate (48%) sunt actualmente în căutarea unui loc de muncă. Bărbații își caută un serviciu nou în mai mare măsură decât femeile (62%, comparativ cu 38%). 61% dintre cei de vârstă mijlocie și 71% dintre cei cu studii superioare își caută, de asemenea, un job.

Cei în căutarea unui job par dispuși să facă destul de multe sacrificii pentru obținerea unui loc de muncă, 76% declarând că ar accepta un post care necesită competențe sub pregătirea lor profesională, 75% sunt dispuși să lucreze peste program sau acasă în mod frecvent, iar 56% s-ar mulțumi cu mai puțini bani decât s-ar aștepta.

Incidentul

Dintre cei 81% care au auzit despre femeia care a intrat în comă la serviciu, din cauza unei miocardite virale, 59% susțin că firma pentru care lucra femeia poate fi considerată vinovată de incident, 23% resping această ipoteză, iar un cumul de 18% sunt indeciși sau refuză să răspundă la întrebare.